

ATMINTIS

Kretingos burmistras Tomas Dambrauskas

Tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų Kretinga turėjo miesto savivaldos teisę. Miestui valdyti miestiečiai rinko tarybą, kurią sudarė 9 nariai. Tarybos nariai išsirinkdavo burmistą, kuris vadovavo tarybos veiklai ir buvo aukščiausias miesto vykdomosios valdžios atstovas. Pirmuoju tarpukario Kretingos burmistru 1924 metais tapo Jonas Paulauskas iš Platelių valsčiaus Mačiūkių kaimo. 1934 metais jį pakeitė žurnalistas ir savivaldybininkas Tomas Dambrauskas, kilęs iš Suvalkijos.

Tomas Dambrauskas gimė 1899 metų spalio 14 dieną Rūdos kaime, esančiame tarp Marijampolės ir Vilkaviškio, į vakarus nuo Vilkaviškio rajono savivaldybės Gižų seniūnijos centro Gižų gyvenvietės.

Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, o nuo 1920 metų dirbo žurnalistinį darbą. 1922-1923 metais buvo „Lietuvos žinių“ korespondentas, pranešdavo naujienas apie Nepriklausomybės kovas iš Lietuvos-Lenkijos fronto. 1924-1927 metais bendradarbiavo leidiniuose „Rytas“, „Rygos balsas“, Niujorko lietuvių laikraštyje „Vienybė“.

Vėliau dirbo Šiaulių miesto policijos tarnautoju. 1928 metais faktiškai redagavo visuomenės, kultūros ir politikos savaitraštį „Šiaulietis“, kuriame nagrinėjo Šiaulių krašto ekonomikos, kultūros, švietimo, socialinius klausimus, informavo skaitytojus apie įvykius Lietuvoje ir pasaulyje.

1930 metais iš Šiaulių persikėlė į Kretingą. Iš pradžių dirbo Kretingos miesto valdybos sekretoriumi, vėliau buvo išrinktas burmistro padėjėju. Būdamas aktyvus visuomenininkas ir savivaldybininkas, 1934 metais buvo išrinktas Kretingos miesto burmistru. Jis atstovavo miestą Kretingos apskrities taryboje, nuo 1935 metų buvo renkamas apskrities tarybos pirmininku.

Jam vadovaujant, 1936 metais prie miesto buvo prijungtas dešiniajame Akmenos upės krante buvęs Kretingos kaimas, neoficialiai vadintas Kretingsodžiu, su Kretingos geležinkelio stotimi, Klaipėdos, Palangos, Stoties ir naujai besiformuojančia Basanavičiaus gatvėmis.

Tais pačiais 1936 metais iš konsulininko Abramo Anoliko, kuriam nuo 1927 metų Kretingoje priklausė elektros tiekimo monopolis, burmistro T. Dambrausko iniciatyva miesto savivaldybė nupirko Kęstučio gatvėje stovėjusią dyzelinę elektrinę, aptarnavusią per 200 abonentų. Perėmusi iš monopolininko į savo rankas miesto elektros ūkį, savivaldybė modernizavo elektrinę, atnaujino elektros tiekimo linijas ir miesto apšvietimą.

T. Dambrausko vadovaujama miesto savivaldybė nuo 1936 metų pagrindinį dėmesį skyrė gatvėms tvarkyti, tai finansavo iš savo biudžeto bei papildomai renkamų rinkliavų. Senieji akmenų grindiniai buvo duobėti, po lietaus miesto aikštėje ir pagrindinėse gatvėse telkšojo balos. Pirmiausia akmenų grindinys 1936 metais pradėtas kloti naujojoje Gargždų gatvėje. 1937 metais buvo išgrįsta važiuojamoji Viešosios (dab. Rotušės) aikštės dalis nuo Vilniaus iki Vytauto gatvių, 1938 metais – pietinė Viešosios (dab. Rotušės) aikštės dalis, o 1939 metais pradėta grįsti



Tomas Dambrauskas, Kretingos burmistras ir Kretingos apskrities tarybos narys. Nežinomas fotografas. Apie 1938 m.

Šaulių (dab. Žemaitės) alėją. Gatves grindė broliai Izidorius, Andrejus ir Anatolijus Boronovai, kilę iš Zarasų krašto. Šalia grindinių buvo klojami šaligatviai, kuriuos darė iš betoninių plytelių arba asfaltavo.

Naujasis miesto vadovas daug dėmesio skyrė priešgaisrinei apsaugai. Aikštėje priešais evangelikų liuteronų bažnyčią stovėjęs senasis gaisrinės pastatas buvo sandėlio tipo, fiziškai ir moraliai pasenęs. Iš ugniagesybos reikalams renkamų mokesčių miesto savivaldybė ėmėsi kaupti lėšas naujai gaisrinei. 1937-1938 metais elektrinės sklype, tarp elektrinės ir Kęstučio gatvės iškilo modernios architektūros, tinkuoto mūro, dviejų aukštų su apžvalgos (stebėjimo) bokštu pastatas, kurio pirmajame aukšte buvo įrengtas apšildomas garažas ir patalpos ugniagesiams.

Nuo savivaldos įsteigimo miesto savivaldybė neturėjo savo patalpų, kurias nuolat nuomojosi privačiuose namuose. Statant naują gaisrinės pastatą buvo nutarta išspręsti ir šią problemą: pastato antrajame aukšte įrengtos savivaldybei skirtos patalpos – tarybos posėdžių salė, priėmimo, burmistro ir jo padėjėjo kabinetai.

Naująjį burmistro kabinetą papuošė miesto herbo raižinys, kurį T. Dambrausko užsakymu 1937 metais sukūrė žinomas Lietuvos skulptorius Antanas Aleksandravičius (manoma, kad jis buvo artimas burmistro žmonos Marijos Magdalenos Aleksandravičiūtės-Dambrauskienės giminaitis). Jame vaizduojamas sidabro spalvos fone ant žalio pagrindo stovintis rudas liūtas. Šis atvaizdas nuo 1938-1939 metų iki 1944 metų naudotas ir Kretingos miesto burmistro antspaude.

Burmistrui teko rūpintis mieste veikusių 3 valdinių pradžios mo-



Grindžiama Viešosios aikštės važiuojamoji dalis tarp Vilniaus ir Vytauto gatvių. Fot. Stasys Vaitkevičius. Kretinga, 1937 m.

P. *Kun. Lagini*
Klaipėda g-vė *Ns.*

Pranešimas

Pranešu, kad pagal Miesto Statybos Komisijos š. m. *liepos* mėn. *15* d. nutarimą *Ns.*, iki š. m. *rugsėjo* mėn. *1* d. privalo būti atlikti šie tvarkymo darbai: *perdaryti murais darbai tuora, pataisyti šaligatvius ir nuplauti prie įvairiavimų kamprinius perėnėjusius gluosnius*

Už neišpildymą šio įsakymo nusižengusieji, pagal Priv. Įsak. *Ns.* 25 § 55, gali būti baudžiami administraciniu būdu iki 500 litų.

Kretinga, 1938 m. *liepos* mėn. *15* d.

Tomas Dambrauskas
Miesto Burmistras

Kretingos burmistro Tomo Dambrausko 1938 m. liepos 15 d. pranešimas kunigui Povilui Lagiui dėl privalomo tvoros, šaligatvio ir gatvės kampo sutvarkymo.

kyklų pastatų eksploatacija ir išlaidų kymu. Žydų ir lietuvių II pradžios mokykloms savivaldybė nuomojosi patalpas iš privačių savininkų. Tik lietuvių I pradžios mokykla turėjo savo pastatą, stovėjusį Vilniaus gatvėje priešais bažnyčią. Jis buvo medinis, statytas 1809 metais, todėl jau gerokai pasenęs. Vyriausybei pradėjus steigti šešių skyrių pradžines mokyklas, į penktąjį ir šeštąjį skyrius 1937 metais įstojo mokiniai nebetilpo į senąjį pastatą. Todėl miesto savivaldybė naujiems skyriams išsinuomavo mieste kambarius, o 1937-1939 metais Vilniaus gatvės ir Šaulių (dab. Žemaitės) alėjos kampe pastatė moderniai įrengtus mūrinius rūmus, kainavusius 250 000 litų. Čia buvo įruoštos erdvios klasės ir

500 vietų aktų salė, įvestas centrinis šildymas, kanalizacija ir vandentiekis. Į naujuosius namus moksleiviai persikėlė 1939 metais po Užgavėnių atostogų. Naujasis mokyklos pastatas netrukus tapo miesto kultūros židiniu. Jos aktų salėje vyko iškilmės, kultūriniai renginiai, konferencijos, suvažiavimai, gastroliuodavo profesionalus teatras.

Burmistras T. Dambrauskas analizavo augančius Kretingos miesto ir apskrities miestelių energetinius poreikius. Kaune leistame ekonomikos žurnale „Tautos ūkis“ ir Telšiuoseėjusiam katalikiškųjų organizacijų savaitraštyje „Žemaičių prietelius“ 1940 metais paskelbtose publikacijose siūlė šalia Kretingos, Tenžės upės slėnyje veikusiame Pryšmančių dur-

pyne, pastatyti šiluminę elektrinę, kuri elektros energiją tiektų Kretingai, Palangai ir Šventajai.

1939 metais iškilus grėsmei, kad Kretinga gali netekti apskrities centro statuso, burmistras inicijavo savivaldybės tarybos ir visuomeninių organizacijų protestus dėl Ministrų taryboje aptarinėjamo Palangos miesto tarybos pasiūlymo apskrities centrą perkelti į Palangą.

Dirbdamas savivaldybininku, T. Dambrauskas tęsė žurnalistinį darbą. 1931 metais organizavo ir redagavo pirmąjį Palangos laikraštį „Palangos pajūris“, kuris ėjo 1931 m., 1933 m. ir 1935 m. kurorto sezono metu. Laikraštis rašė apie įvykius pajūrio vietovėse, supažindino su Palangos

(Nukelta į 6 p.)

Kretingos burmistras Tomas Dambrauskas

(Atkelta iš 5 p.)

ir Kretingos istorija, spausdino kurorto poilsiautojams patarimus ir skelbimus. Nuo 1934 metų buvo laikraščio „Lietuvos aidas“ korespondentu Kretingoje, bendradarbiavo „Lietuvos keleivyje“, „Tautos ūkyje“, „Trimite“, „Žemaičių prieteliuje“. 1934 metais buvo priimtas į Lietuvos žurnalistų sąjungą. Pasirašinėjo slapyvardžiu P. A. Rūstusis.

T. Dambrauskas buvo aktyvus visuomeninių kultūrinių ir politinių organizacijų narys. Priklausė Lietuvos šaulių sąjungai, 1931 metais buvo išrinktas Lietuvos šaulių sąjungos Kretingos rinktinės Kretingos būrio valdybos pirmininku. 1938 metų vasario 2 dieną organizavo Kretingos šaulių saviveiklininkų programą Valstybės radiofono Klaipėdos programų skyriuje, buvo laidos vedėjas.

1935-1940 metais buvo renkamas Lietuvių tautinio jaunimo „Jaunoji Lietuva“ sąjungos Kretingos rajono valdybos spaudos ir propagandos vadovu ir Šv. Vincento Pauliečio draugijos Kretingos skyriaus revizijos komisijos nariu, 1938 metais – Lietuvos nepriklausomybės 20-mečio minėjimo šventės Kretingos komiteto pirmininku, 1939 metais Lietuvių tautininkų sąjungos Kretingos miesto apylinkės valdybos nariu.

Kartu su Kretingos apskrities pradžios mokyklų inspektoriumi Juozu Žilvičiu burmistras T. Dambrauskas 1934-1935 metais aktyviai dalyvavo steigiant Kretingos kraštotyros draugiją ir muziejų. Savivaldybės būstinėje, veikusioje verslininko Levio namuose, suteikė patalpas, kuriose 1935 metų liepos 12 dieną duris atvėrė



1937-1938 metais Kęstučio gatvėje pastatytas Kretingos gaisrinės ir miesto savivaldybės būstinės pastatas. Už jo kyšo miesto elektrinės pastato galas. Nežinomas fotografas. XX a. II p.

Kretingos muziejus. T. Dambrauskas buvo muziejaus komiteto vicepirmininkas, prisidėjo prie muziejaus veiklos organizavimo ir jo įkurdinimo 1936 metais apskrities savivaldybės ilgalaikiam naudojimui išsinuomotame name Kęstučio gatvėje.

T. Dambrauskas buvo šeimos žmogus. Vedęs Mariją Magdaleoną Aleksandravičiūtę susilaukė sūnų Liudo ir Romualdo.

Po 1940 metų birželio mėnesio įvykių naujoji komunistinė valdžia jį atleido iš burmistro pareigų, o liepos 14 dieną suėmė, kalino Šv. Antano namelyje

įrengtoje NKVD Kretingos areštinėje, Kauno sunkiųjų darbų kalėjime bei Lukiškių kalėjime Vilniuje. Sovietų sąjungos Vidaus reikalų liaudies komisariato Ypatingojo pasitarimo 1941 metų kovo 1 dieną jis buvo nuteistas 8 metams lagerio, o birželio mėnesį iš Lukiškių kalėjimo išvežtas į Komijoje (Rusijos Federacija) veikusius Vorkutpečlago lagerius. Mirė 1943 metų balandžio 21 dieną lageryje.

Julius KANARSKAS
Istorikas, Kretingos muziejus



Kretingos herbas, kuris iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos kabėjo Kretingos burmistro kabinete. Autorius – skulptorius Antanas Aleksandravičius, 1937 m.

Kviečia į teatralizuotą ekskursiją

Rugsėjo 23 d. 10 val. vyks nemokama teatralizuota ekskursija „Kretinga Romeo ir Džiuljetos akimis“. Tai linksmas teatralizuotas ekskursija, kurioje netrūks muzikos, eilių ir nuotaikingų pasakojimų.

Būtina registracija: daiva.reinike@kretingosturizmas, info arba +370 445 73 102. Registracija vyks iki rugsėjo 21 d.

Renkamės rugsėjo 23 d. (šeštadienį) nuo 9.40 val. prie Kretingos rajono kultūros centro.

Organizatoriai